

ԼՐԱԳԻՐ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է . . . 130 դր.
Վեցամսեայ . . . 70 ,,
Եռամսեայ . . . 40 ,,
Մէկ ծանուցումը տողին 80 փարսէ :
Ստորագրութիւնները կանխիկ են :
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին
եւ 16 ին կը սկսին :

Դուրս երթալիք լրագրութեան ծախսը
ծախար ամեն մէկ թիւին համար 20
փարսէ :
Լրագրոյս վերաբերեալ հարցոց կամ որ
եւ ինչէ զրուցելու, խմբագրին պիտի
ուղղուի . եւ ասոնց ծախսը ծախս
քը խրկուին վրայ է :

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԱՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 24 ԱՊՐԻԼ

Կարենիաց թիւերնուս մէջ համա-
նօտիւ ծանուցինք Ս. Կարօլէոն կայ-
անք գէմ կողմ վերջին դաւադրութեան
մասնակից ամբաստանված Սիմօն Պէռ-
նար Պաղղեայի լեզուի երգուեալ
դատաւորներէն անպարտ արձակվիլը :

Այս արձակումը Լեզուի ժողովոյ-
եան մէկ մասին մեծ ուրախութիւն պատ-
ճառեց, բայց Պաղղեայ մէջ գէշ ազդեցու-
թիւն մը ըրաւ : Ինչպէս եւ Քալիֆ-
նէ լրագրիւնները սաստիկ կշտամբանաց
յօդուածներ հրատարակեցին Լեզուի
դատաւորներուն տուած արձակման վրա-
նոյն գէմ :

Սիմօն Պէռնար քառասունութ տարե-
կանի անպարտ արձակվելէն ետեւ, ար-
քունական դատաստանին մէջ դարձեալ
պիտի դատվի : Եւ ինչպէս նշանակա-
լի է . հետեւաբար յանցանորդ տուգանքով
եւ կարճատեւ բանտարկութեամբ մը կը
պատժուի : Ուստի Սիմօն Պէռնար ալ
դաւադրութեան յանցանքէն անպարտ
արձակվելէն ետեւ, սպանութեան նպա-
տակաւ դաւադրութիւն ըրած ըլլալը
ամբաստանութեան համար պիտի դատ-
վի : Բայց կառավարութիւնը այս վերջին
ամբաստանութեան համար զանիկա դա-
տելէ ետ կեցաւ . որովհետեւ Լեզուի մէջ
օրէնք չէ կըլլար մէկ մարդը երկու անգամ
դատել միեւնոյն ամբաստանութեան հա-
մար :

Մարտի 19-ին Ռուս Ռեզիսի մարա-
շախտը Լեզուի հասած ժամանակը մեծ
պատուով ընդունեցաւ . բայց վերջի-
եալ Սիմօն Պէռնարի արձակման պարա-
զանքը այս ընդունելութեան վրայ առանց
ազդեցութեան չմտացին : Պէռնարի Լե-
զուի լրագրին խօսքին նայելով, մա-
րաշախտն հետեւեալ լրեր խրկեց : Փա-
րիզ . Տուրին մէջ եռանգաղին համակ-
րութեամբ ընդունվեցանք . Լեզուի
մէջ յարգանքով բայց ոչ նոյն եռանգա-
ղին համակրութեամբ ընդունվեցանք :

Ասոնցմէ վերաւ կը հասկցվի որ Լեզ-
ուի ու Պաղղեայ ժողովոյ մէջ այս
պատճառաւ պաղու թիւն ծագած է . բայց
կը յուսացվի որ երկու կառավարութեանց
մէկ մէկու հետ ունեցած բարեկամական
յարաբերութեանց վրայ ազդեցութիւն
չունենար :

Եւրոպայի լրագրիւններէն ոմանք լուր
կուտան թէ Լեզուի թաղութիւն մօտ
օրերս ծանապարհօրէութիւն մը պիտի
ընէ Պաղղեայ : Եւ վեհափառութիւնը
հրա իր վերէ կըսեն Էրպուրի երկու
թուղիներէն բացվելու առթիւն ըլլալը հա-
ղէտնուին ներկայ գտնվելու : Փարիզի
անգղիական դեսպան լորտ Քալիֆ այս
օրերս Լեզուի դպրոցը ըլլալով, Ս.
Կարօլէոն կայսրը խնդրեցէ կըսեն անիկ որ
ջանայ իր հրաւերութեամբ հոգն ընդու-
նել տալու :

Նշանակալի թագութիւն ալ լատ.
մայիս 10-ին Փարիզ կ'ապագի :

Նշանակալի եկած վերջին լուրերը
կը ծանուցանեն, թէ անգղիացիք Լեզ-
ուի արեւելէն ետեւ կը պատրաստվին պա-
տերազմը Քալիֆօրի շնորհակալները փոխադ-
րելու, ու պատրաստվին դեռ մեծ զօրու-
թիւն ունենալու : Եւստի Սաշի Քալիֆ մէջ
ամբողջ Քալիֆօրի կ'ապագանայ, եւ կը
պատրաստվի Մահմաթներուն երկիրն
անցնելու : Եւրոպայի ալ Պալատներուն
երկիրը կը պարտի եւ բնակիչներէն բռնի
տուր կը ժողովի :

Տեղի մէջ բազմութիւն ապստամբ-
ներ հրացանի բռնկվելով ու թիւղանթ-
ներու բերանը կ'ապակելով կ'ապանքվին :

Տեղի թագութեան դատաստանը
մարտի 5-ին լմացի է . քսան եւ մէկ նիս-
տէ ետեւ . բայց դատաստանին վրէժը ծա-
ծուի պիտի պահվի մինչեւ որ ընդհանուր
կառավարին կողմանէ հաստատվի :

Լեզուի Հաստատված խորհրդարա-
նին ապրիլ 7/19-նոյն մէջ՝ դանձուց
պաշտօնեայ Պ. Տիւրքայիլ տեղութեան
գալ տարուան օրոշեալ եկամտից եւ ծա-
խուց առժամանակեայ հաշուեցուցակը
ներկայացուց : Այն ցուցակին նայելով,
եկամուտները 63,120,000 լիւրայի կը հա-
նին եւ ծախքերը 67,110,000 լիւրայի .
ըսել է որ 4 միլիոն լիւր բաց կայ : Այս
բացը գործելու համար դանձուց պաշ-
տօնեան կառավարիչ ոգելից ըմպիլիքնե-
րուն տուրքը աւելցնել եւ ուրիշ քանի
մը անօրէնութիւններ ընել :

Պէռնարի Լեզուի լրագրին խօս-
քին նայելով, Փարիզի դեսպանական ժո-
ղովին բացվելով, լատ. մայիս 15-ին մը-
նացեալ է Ռ. Դրան խնդրանքը :

Ռ. Դրան եւ Յունաստանի մէջ
1855-ին հաստատված դաշնագրութեան
մէկ յօդուածը այս օրերս Յունաստանի
մէջ սխալ մեկնութեան ներքեւ ինչպիսի
երկու կառավարութեանց մէջ դժուա-
րութիւն մը ծագեցաւ . բայց տարակոյս

չկայ որ Ռ. Դրան իրաւանցը համաձայն
կերպով խնդիրը կը լուծվի :

Յայտնի է որ կայսերական տեղու-
թեան մէջ նստող հելլենական հիւպա-
տանները իրաւունք ունին քաղաքական եւ
առեւտրական խնդրոց մէջ երկու հել-
լենական հպատակներու ունեցած վե-
ճերը դատելու : Այս իրաւունքը վերո-
յիշեալ դաշնագրութեան համաձայն
Յունաստան նստող Օսմանեան հիւ-
պատակներն ալ փոխադրաբար ունին
երկու օսմանեան հպատակներու մէջ ծա-
ղած վեճերը դատելու :

Այսպէս Երկրորդ օրի թիւն ունեւ
օսմանեան հպատակ մը Լեզուի անուամբ
Օսմանեան հպատակ մը ստակ եւ ուրիշ
ծանրադիւն բաներ առած ու Էրափա-
խած ըլլալով, Լեզուի անուամբ կեր-
թայ, եւ անգղիոյ օսմանեան հիւպա-
տոյ իր իրաւանցը համաձայն վերջի-
եալ Լեզուի բռնել եւ բանտարկել
կուտայ հելլենական իշխանութեանց ձե-
ռք : Ասոր վրայ դժուարութիւններ կը
ծագին եւ հելլենական դատաստանները
այս գործին միջամտութիւն ընելով, Օս-
մանեան հիւպատակին իրաւունքը կը կոտ-
րեն՝ դաշնագրութեան խօսքերը ուրիշ
կերպ մեկնելով : Ասոր վրայ Լեզուի
Օսմանեան դեսպան Հալիլ պէյը ծա-
նուցադրեց տուած հելլենական կառա-
վարութեան, եւ դատաստաններուն տը-
ւած մեկնութեանը գէմ բողբոց, հաս-
տատուելով թէ երկու տեղութեանց մէջ
հաստատված դաշնագրութիւնները դա-
տաստանական տեսանկերուն մեկնութեա-
նը ներքեւ ձեւ կընար իյնալ, եւ Ռ. Դրա-
ն ալ չկրնար հաճիլ այս բանին : Յուն-
աստանի արտաքին գործոց պաշտօնեան
պատասխան գրելով՝ աշխատեց շարի-
պէյին ծանուցադրել փաստերը ջրելու :
Բայց կայսերական կառավարութիւնը
միտք չունի բնաւ իր իրաւունքը ձեռքէն
ձգելու . եւ վերջապէս կըսել թէ այս խն-
դիրը Յունաստանի պաշտպան տեղու-
թեանց իրաւարարութեանը պիտի յանձ-
նրվի խաղաղութեամբ լուծվելու համար :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեքիկէ Էրիկի վախճանելով օգոս-
տոսի 1-ին Նքնակալին հրամանաւր անոր
որդին վեհափառ Լապուլաճ փաշան
Մեքիկէ Էրիկի անուանեցաւ :

Հարաւ օրը վեհափառ Լապուլաճ
փաշան կայսերական պալատը կանչու-
ելով՝ օգոստոսի 1-ին Նքնակալին ներկայա-
ցաւ : Անիկ Ռ. Դրան երթալով իւր
նոր պաշտօնը ստացաւ սովորական ա-
րարողութիւններով :

Սերվիայի կայսերական տեսուչ վեհա-
լի Տիմ փաշան իր պաշտօնը լմացած
ըլլալով երկուշաբթի օրը մայրաքաղաքս
հասաւ :

Սերվիայէն մեկնելու օրերը՝ Սերվիոյ
իշխանը մեծահասակաւ կոչուեց մը ըրեր է
ի պատիւ վեհալի Տիմ փաշային : Սե-
րվիոյ վեհալի Տիմն ալ երկու օր ետք
մեծ կոչուեց մը ըրեր է իշխանին, եւ բո-
լոր հին եւ նոր պաշտօնեայներն եւ ժո-
ղովոց անդամները հրաւիրելով՝ զանոք
հաշտեցուցեալ իրարու հետ :

Կայսերական կառավարութիւնը նո-
րէն չորս հազար զօրք խրկեց Էրեքե ու
Պոմա : Այս զօրքերը շարաք օրը ծառ-
բայ կընան արքունական երկը շոգեշարժ
պատերազմական նաւերով :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ամսոյ 18-ին ուրբաթ օրը Օրթա-
գիւղէ Սրբոց Թաղամասեաց բարեհա-
բաւ դպրոցին աշակերտաց երկրորդ քննու-
թեան հանդէսը կատարվեցաւ ի ներկա-
յութեան բազմութիւն եկեղեցական եւ աշ-
խարհական ուսումնասէր յարգելեաց :

Այս քննութեան վրայ որ բոլոր հա-
ղիականաց սիրտը դոհու թեւաւ լցուցած
է, Օրթագիւղ բնակեալ ուսումնական
սրբոյ բարեկամ մը հետեւեալ տեղեկու-
թիւնը կը գրէ մեզի :

Օրթագիւղ 20 ապրիլ 1858.

Պաղոյ բարեկամ.

«Ձեր հրատարակած պատուական լը-
րագրոյն գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ
ազգային դպրոցներուն յառաջագիւտու-
թիւնները հրատարակել ու այն յառա-
ջագիւտութիւններուն ամեն կերպով օգ-
նութիւն ընող ազգասիրաց անուններն
ալ հոգակելը ըլլալուն, այս անգամ կը
փութամ Ձեզի խնայուններու, որ զիւ-
ղիս Սրբոց Թաղամասեաց անուամբ հա-
տատուած ընկերութեան ինամոց տակը
կղած դպրոցին երկրորդ քննութիւնը եւ
զաւ ամսոյ 18-ին, քրիստոնէական վար-
դապետութեան, ազգային լեզուի, ազ-
գային պատմութեան, թուաբանութեան,
աշխարհագրութեան, ճարտասանութեան,
գաղղիներէն եւ առաջիկէն լեզուաց ու
ձայնաւոր երաժշտութեան վրայ : Այս
քննութեան մէջ յայտնի տեսնուեցաւ որ
առաջին քննութեան միջեւ այս երկրորդ
քննութեան կարճ ժամանակին մէջ եղած
յառաջագիւտութիւնը անհամեմատ կեր-
պով աւելի եղած է, որուն կը վկայեն բո-
լոր ներկայ գտնուող զիմնական եկեղե-
ցականներն եւ ուսումնական յարգիւն-
ձինք իրենց ստորագրութիւններով :

— Լոնդոնացիների 4/16 թվով
լուր կուտան, թե Ռ. Դրան կառավա-
րութիւնը պայմանագրութիւն մը ստե-
րագրերէ երեք անգլիացի նաւաշէննե-
րու եւ երբ Զարտարագէտներու հետ՝
տան հառ պատերազմական շոգնաւ շե-
ննլու համար որոնք Փարիզէ գաշնադ-
րութեան համեմատ Սեւ ծովու մէջ պի-
տի սպանն: Եւս շոգնաւները 200-800
թոնո տիտի քարն: Սոսի թէ 300 հա-

գար անգղիական լրատու ծախք կրթայ այս նաւերուն շինութեանը :

— Արեւիկայի լրատիւր մը լուր կուտայ թէ այս օրերս ինչքէն ձուլարանէն ու թաւան թնդանօթ երկաթ ուղիով Միւսկուս հասեր են, ուսկիցնաւ երաւ մէջ զըզվելով Վ. Պօլսն պիտի բերվին :

— Բնակալ երեքշաբթի ժամը ու թին միջոցները թնթեւ երկաթաբոմբ եղաւ մայրաքաղաքին մէջ :

— Բնակալ ուրախ զոր ժամը չորս ու կէսին միջոցները մայրաքաղաքին մեծ փառաւանդոցն Վալադիմիր պաշտօնական փողոցին վայել կամարին մէկ փոքր ժամը փլաւ : Բարեկապարար, տեղւոյն խառնութեանները կամարին ձեռքաւած լլալը օր առաջ տեսնելով կառավարութեան իմաց տուեր էին, եւ անմիջապէս կամարին ներքեւ գտնված խառնութեանը պարտքը լլալով՝ առջեւնեւ տախտակորմով զոգրել էր, որով փլած ժամանակը տակը մարդ չգտնվելով հոգեւոր փառաւանդաւ : Վալադիմիր քարէնեւ կառավարութեանը հրաման ըրաւ որ թէ շուկային եւ թէ մայրաքաղաքին ուրիշ ամեն կողմերը քննվելով փառաւանդ ինչ լլալ փառաւանդ ապաւանդող քարուկիւր շէնքերը նորոգվին :

— Հարաւին կիրակի լուսնաւոր զինքը ժամը իննին միջոցները Վալաթիա ծովուն եղբորը հրդեհ պատահեցաւ հին Պալադ Պալատին ու Վարազդէն մէջ տեղը եւ այս երկու նաւաւանաւորոցներուն միջոցը գտնված 100 լլալ տուն ու խանութ նոր կամարին մեծ պահակն (Վարադիմիր) ալ մէկ տեղ հրդեհակն եղան : Ծովաւորները կապված քանի մը նաւեր ալ այրեցան :

— Եւս հրդեհը արձարանէ մը երկրէ կրակի, ուր աշկերտը առաւօտուն կաւ նուրս երկր կրակաւորէ օրուն գործածութեանը համար :

— Արեւիկի օրը ցերեկեւան ժամը վեցին միջոցները Վալաթիա Բերքեմէկ Պալատի փողոցին մէջ Տաճիկ մը յանկարծ մեռաւ : Ար պատմեն թէ այս մարդը շէնքէ մը առերէ, եւ Բաւալան ըլլալուն համար յայտնի ուտելով վախճալով՝ փողոցին մէկ անկիւնը քաշվել է, եւ չտեսնվելու համար շէնքէ շուտով կլել ուղիով խորվել է :

— Չնկել գեղ ընտելեալ այրի կին մը այս օրերս մեռնելով թունաւորված ըլլալը կասկած եղաւ, եւ անպիտան գուռը քննութեան ըլլալով այս կասկածը ստուգվեցաւ : Եւս կինը թունաւորելու համար ասկէ ամիս մը առաջ իւր մարդէն մէջ մկնդեղ (արջան օթու) կերուցեր են, բայց կինը այս առաջին փորձին զննալոր ու չէ մեռեր : Ետքը աւելի առատութեամբ կերակուրներուն մէջ խառնել են որով կինը մեռեր է :

— Մայրաքաղաքին եւրոպական զբոսորդներուն մէջ եւ մասնաւոր անձանց տունները մարմնամարդ (փրմասթիք) արվեցնող արժանաւոր Պ. Բալմի գողղեցան արժան կը համարի ծանուցանել իր բողմութիւ աշակերտներուն եւ բարեկամացը, որ խիտ կարեւոր գործերու համար այս օրերս Վաղղեա երթալու հարկադրեալ է, եւ միջեւ երեք ամիս Վ. Պօլսն պիտի դառնայ :

— Հայաստանի քաղաքացի մէկուն մէջ բացված գողոցի մը համար դատաւոր մը կը խնդրվի որ զիտնայ եւ սորվեցնէ հայկաբանութիւն գողոցներն եւ բաւական ձայնաւոր : Եւս երեք ուսմանց դատաւորութիւնը զիտնող եւ գուրս եր-

թալու յանձնաւոր եզրղ վարժապետը լրացրոյս գրասենեակը գտնվ տեղը եղած պայմաններուն վրայ կրնայ խօսակցիլ :

— Փարիզէն գրված նամակ մը լուր կուտայ թէ Վ. Եւրօթեան կայսրը Պարսից Հաշին գետաւան փնտ՝ Պերուխ խանին եւ անոր զինաւոր պաշտօնաւորացը Պատուոյ Լեգիոնի պատուանշան շնորհեր է :

Պերուխ խանը Մեծ ապալութեան, Միրզա Մեքլում խանը Սպալութեան, Եւրիման խանը ու Միրզա Օւսման խանը Լապտութեան կարգերն ընդունել են :

— Վաղղիայի Բ. Գրան ծառայելու եկած Պ. Տրէֆ Գլխաւոր Զարտաւարաւոր այս օրերս Բ. Գրան առաջարկութիւն ըրած է երկաթուղի մը շինելու մայրաքաղաքին մէջ :

Եւս երկաթուղին իր յատակագծին նայելով Բիւլեք Զեմէճէի լեռն սկըսեալ ծովուն եղբորէն պիտի հասնի Եւսի Պալադ, եւ Եսալը գործէն գուրս ելլելով, Սամաթիայ առջեւէն պիտի անցնի, Տալուս փառայի մօտերը ներս պիտի մտնէ, Լանկայի պարտէզին մէջէն պիտի անցնի, եւ Սուրապ փառայի ու Լալէի միջկիթներուն մէջ տեղը Պալադ ըսված փողոցը հասած ժամանակը ուր գետինը կ'ալի դարվել բարձրաւալ, գետինն ասկէն շինվելը ստորերկրեայ ճամբու մը մէջ պիտի մտնէ, ու Հաշրատի եւ Սիւլեյմանի միջկիթներուն եւ Հէյնի խաւով դրան ասկէն անցնելով Եւսալմա գործարանի մօտը դուրս պիտի ելլէ : Եւսալմա գործարանի կամարով Վալաթիա պիտի անցնի Բիւլեք Բարուսին, եւ Բերքեմէկ Պալատի դարվելին տակը հասած ժամանակը դարձեալ գետինն տակը պիտի մտնէ եւ Պատուոյ ու Հաշրատի Զայոց պատրիարքարանին տակէն անցնելով Քիլիկիայ փառայի ետեւ կողմէն դուրս պիտի ելլէ : Ուստի Եւսալմա եւ Վաղղիոյ գետաշնաւորներուն ետեւը Զուրուր Պատմանի մէջէն անցնելով ու Վալաթիա Սարայի սարին քովէն անցնելով Պէյօղուէի թափոնին մօտը պիտի հասնի :

Եւս յատակագիծը նախադադարաւոր մը նէ որ կրնայ մեծ փոփոխութիւններ ըստանալ : Պարտաւարաւոր այս յատակագիծով առաւել զիւրութեան եւ ծախքի խնայութեան միտ դրած է : Երկաթուղին մեծ մասը այնպիսի տեղերէ կանցունէ, ուր մեծամեծ շէնքեր չկան, եւ ճամբայ բանալու համար տուններ շէնքեր ծախու առնելու եւ փրցունելու հարկէն հնար եղած ինչպիսի գողը շտապ է : Երկաթուղին Բիւլեք Զեմէճէի սկըսելով ժամանակաւ մայրաքաղաքէն Եւրիմանու պօլսն շինվելը երկաթուղին հետ կրնայ կցիլ : Միւս ծայրէն ալ պէտք ըլլային Պէյօղուէն Պէլիկիալ եւ բոլոր Պօղալ ինչ կրնայ երկնալ :

Տեսնենք ինչ փառան պիտի ունենայ այս առաջարկութիւնը, որով կատարուած վերջին աստիճան օգտակար կըլլայ մայրաքաղաքին :

— Երկուշաբթի օրը ցաւալի գեպը մը պատահեցաւ Պէյօղուէ : Պաղի ճամբայներուն շինութեանը աշխատող երկու գործաւոր քովքով կեցած բանելու ժամանակին, մէկ իւր ձեռքի գործիքը շինվելու տեղին զարկած ժամանակը միւսին ոտքին զարկաւ առանց զիտման ու չարաչար խորտակեց : Խեղճ վերաւորաւը Տիկիօի գեղարանը տարվելով պէտք եղած

անմիջական դարձանքննելու անոր ու ետքը հիւանդանոց կը բերվեցաւ :

— Ներկայաւորութիւն սովորութիւն ունին որ մեծ մարդէ մը շնորհ մը խնդրելու ըլլանք անոր գրանք առջեւ կ'ը կառած կը նստին ու կ'ստուեն մինչեւ որ խնդրած շնորհին ձեռք բերեն : Ար պատմութիւն թէ ասանկ մեծ երուն գրանք առջեւ մինչեւ քան տարի նստողներ կ'ը կն : Արիշ սովորութիւն մը նալ ունին : Գրաւորներն բաց ու տարերնին բոլորի, ցերեկ ժամանակ առջեւնեւ շահեկաւ քաղաքապետին պալատը կերթան : Լանկի ընողը հասկըցնել կուզէ քաղաքապետին թէ իր դատաստանը այնչափ մալ է որ մէկ մարդ մը ցերեկ ժամանակ փողոցին մէջ բան մը չկրնար տեսնել, եւ իր դատաստանին երեսէն այն աստիճան թըռուաւութեան հասած է, որ ոտքը հողանկու կոշիկ եւ դուլը ծածկելու լաթ չունի :

— Վաղղիական լրագիր մը Չաւիկի մեծ օրը ուսուց մէջ տեսնելով հաւատարմութեան նկարագիրը եւ նոյն օրը կայսեր անդամ իր ամենին նուաւ հպատակներուն հետ գործածած ընտանեկան վարմունքը գովելով հեռաւալ գեպը կը պատմէ :

« Եւրամ մը Սիւրդայոս կայսրը Չաւիկի օրը իր պալատին միջակ դուրս ելլելով, դուռը սպասող պահապան զինուորին բարեւ կուտայ Բաւալմ Տարեւ Եւսից ըսելով : Չնուորը ուսուց սովորութիւն համաձայն բարեւ յարեալ պատասխանելուն տեղը Ուսալմա կրտէ ծանրութեամբ : Վայսը դարձանալով՝ անշուշտ այս մարդը զինով ըլլալու է կրտէ եւ նորին կը դառնայ » քեզ կըսեմ որ Բիւլեք յարեալ ի մեռելը » — « Եւս ալ քեզ կըսեմ որ ամենին ինչ յարեալ » կը պատասխանէ նորին զինուորը առանց շփոթելու :

— Ուս դուն, ուսկից երբ ես կըսէ կայսր աւելի դարձանալով : Եւս չըրեայ եւ, կը պատասխանէ զինուորը առանց ամենեւին պալալու : Եւս պատասխանին վրայ կայսրը խնդրով կը հեռանայ » :

— Եւս Եւրքէն գրված նամակ մը անցը մը կը պատմէ որ կրնայ ճիշդ գաղափար մը տալ Եւրիկայի բարեկաւ նալութեան ընկերութեան անգլանքներուն համազմանց անկիւնութեանը վրայ : Զանձարարական ժողով մը կայ Եւս Եւրքի մէջ՝ որ տան կառավարչներուն մասնաժողով կը կոչվի : այս ժողովակը հիւանդանոցներուն, դպրոցներուն եւ յիւմարանոցներուն մէջ կրակին սուր պահելու եւ բարեկաւութեան կանաններուն գործարարութեանը կը հսկէ : Հաւանաւոր այս տան կառավարչները վերջին աստիճան մոլեաւանութեամբ ոտք երկր ու աշխատել էին որ ըմպելք ծախելը բոլորովն արգիլվի Եւրիկայի մէջ : Ըստ 1857 ին ըրած ծախքերուն հաշուեցուցակը անխոհմութեամբ հրատարակվելով, իրենց դրասենեակին վրայ մահաւոր ծախուց հաշուին մէջ նաւ խմած ըմպելքներուն հաշիւը կը տեսնվի : Եւս բարեկաւ իշխանները շարաթ մէկ անգամ միայն գումարվելով վրայ ամսուան մէջ 908 սրուակ (պողալ) օղի, 600 սրուակ պօռտոյի զինի, 334 պողի վրայ, եւ 100 սնուակ սիլաւ խմել են, ընդ ամենը տասնեւ մէկ հազար ֆրանք ըմպելք : Եւս մարդիկ թէ որ բարեկաւ չըլլային նէ արջափ պիտի խմէին արդեօք :

— Արեւիկ օրը Եւսալմա Եւսից մ'ը լրագրակցին մէկ անկիւն 500 դահեկան թաղած էր : Իր դրացիներէն մէկն աս բանը զիտեց եւ Եւս գտնելու համար տարաւ : Բանի մ'ը ետեւն ստաւ կին օրինաւոր տերը գտնելու դրած տեղը չգտնելով իմացաւ թէ օլ է դողողը, եւ գտնելու համար ձեռք ձգեալ համար հնարք մը մտածեց : Բանի գողցուելուն երկրորդ օրը նոյն դրացին երթալով՝ ծանայ թէ եկած է իրեն խորհուրդ մը հարցնելու : « Հաղար դահեկան տակ ունիմ, բաւ, որուն կէսն ապահով տեղ մը պահած եմ, հիմայ կ'ըգեմ միւս կէսն տը պահել » Եւս կ'ըսեւ, դան ալ նոյն տեղը գտնեմ թէ զատ տեղ մը : Բայց այն զինքը հաւանքներն եւ տըքն որ բոլոր ստակները մի եւ նոյն տեղը պահէ, անմիջապէս դողած 500 դահեկան տարաւ առաջին տեղը թաղեց, որպէս զի քիչ մ'ը տըքն լող 1000ն առնու : Բայց կայսր որ աս բանին կը սպասէր, իր ստակը նորին դանիւրով առաւ ու բալութեամբ քաղար դրաւ ու դրացին պատաշար Եւսալմա կը իրեն տեղի պայծառ տեսաւ քան թէ երկու աչք ունեցողը » :

— Ուս օրը Եւսալմա Եւսից մ'ը լրագրակցին մէջ ամսիկ նկարչի մ'առնացաւ : Ուստիկ տանջուելով ստիպուած էր իր տան մէջ փախուած միւս, եւ միայն երբեմն իր ծառան անուաւոր ամսուով մը զինքը խնդի գուրս օրահը կը հանէր եւ հան քիչ մը կը պարտքներ : Բայց իր անուանի եւ ամենուն ծանօթ զողերէն մէկն աս բանն իմանալով կը գիտէ կը գտնէ այն պիտի ժամանակ մ'ը ծառան գործի մը համար անին հեռաւոր էր, եւ հանդարտութեամբ զընդունէ ներս մտնելով շտակ հիւանդանոցը կըրթալով, եւ զինքը ինչպէս որ կ'ընէ աղբի միտակ կը գտնէ : « Եւս ինչպէս կըրտէ անորեն անտարբերութեամբ մը » զեզ աս վիճակի մէջ անուանելու վրայ շտա կը յարեւ, չէր կրնար ձեռք տեղէն շարժիլ եւ ձեռք ծառան տուր չէ : Չնկղ պայսէս միտակ թաղու մեծ անխոհմութեան, փան զի տեղէն ասկէ ինչ կը հեռուի : Չեր հըրամանաւ աս ժամացոյցն եւ աս շլիճան սեղանին վրային կ'առնում եւ զրպանի մէջ կը տեղաւորվի : Եւս Եւսից բաժնի իր օլ կառարեց : Եւս սովորեալ շարունակեց իր խօսքը, կը անանմ'որ բանալներն ու հոս կեցած են, գտնել իմ օգտին կ'ըգեմ գործածել եւ տեսնել թէ արդեւ օր դարանին մէջ ինչի յարմար բան մը կ'ընէ չէ : Եւս յաւաճ ար ձեռ կողմանէ ընդ գիտնութիւն մը չունի : « Եւս ար կ'ըգեմ ըրէ » պատասխանեց հիւանդը, զիտնալով որ գեմ գտնելու կարողութիւն չունի : Գտնու առանց ժամանակ կորսնցնելու դարանը բացաւ որուն մէջ ամեն արժանեղներն եւ ուրիշ շտա ծանրային բաներ պատրաստ կեցած էին : ասոր բոլի շտանց մը իր կողքը շինեց եւ միջեւ գետին ծախելով աստիճան իր յարաւորութիւնը ցուցնելէն ետեւ անեղնալով եղաւ :

Եւսայն նկարչի գողին դարանը պարզած ժամանակը պարզեց կեցած չէր : այլ կապարաղբը չով մ'առնելը կեցած թղթին վրայ աս անկիւն հիւրին ձեռք պատկերը նկարած էր : Ան ժամ ետքը ծառան տուն կը գտնայ : հիւանդն իր պատկերն անոր կուտայ եւ կը հրամայէ որ անմիջապէս երթայ պատահած գեպը ստակաւորութեան իմացնէ : եւ ծանուցանէ թէ գողը նոյն թղթին վրայ նկարած մարդն է : Եւսայն այնպէս ճիշդ եւ նման էր որ գողը անմիջապէս ծանուցուցաւ ըրաւ նուցաւ : Եւս Եւս ժամ ետքը նկարչին իր գողը ցուցած բաները ամբողջ ընդունեցաւ : Իսկ գողն սղտորքի դատաւարաւորվով քանի մ'ը ետքը նաւ դրաւեցաւ :

« Եւ »

Բնակալները մայրաքաղաքին Պալի փաշա թաղը պատահած հրկիւղութեան երեսէն 300 ժամ հայ ընտանեայ առանց բնակութեան մնալը, եւ բարձր պատիւ մեծ Զապարտին եւ մեր աղղալին պատրիարքարանին կողմանէ այս խորձալներուն դրաւական մեծ նպատակներ եւ ուրիշ խնամքներ ըլլալ ժամանակին ծախուցած ենք մեր արդի ընթերցողներուն :

Այսինքն փաշայի թաղը բնակալ մեր բարեկաւ աղղայինը ալ իրենց այս դրաւաղղ գրացիներուն օգնելու համար ընկերութիւն մը կազմեցին, ստակ եւ ուրիշ կարեւոր նպատակներ մատակարարեցին տնոյն :

Կ. ՊՕԼԻՍ. ՉԻՆԻԼԻ ԽԱՆ